

Одна з можливих відповідей теж від авторки: “Сьогодні важко знайти більш-менш помітну постать або явище в театральній культурі Східної України означеного періоду, які не були осмислені, доповнені, “відредаговані” Р. Пилипчуком”.

Олег Купчинський написав статтю-спогад. Це – коли йдеться про жанр. Кажуть, закони жанру непорушні? Але це неправда. Щось тут розумно порушено і не знищено. Є сув’язь. Стаття вченого про вченого з абсолютним визнанням його таланту і спогад про надійне чоловіче побратимство, котре дає право говорити лише правду.

У “Матеріалах” Олександр Ротач подав до друку “Невідомий щоденник Василя Совачева 1920 року”. Василь Совачів (троюрідний дід О. Ротача) – громадський діяч часів визвольних змагань, доктор медицини, генерал-хорунжий Армії УНР, був одружений з видатною українською артисткою Ганною Хартуларі. Короткою історією цієї родини О. Ротач доповнює текст щоденника Василя Совачева.

Крім того, у розділі “Критика і бібліографія” тему продовжує Богдан Козак з рецензією на книгу Ганни Совачевої “Україна таки буде! Спогади. Статті і замітки. Листи”).

Слово про книгу “Наш театр” Григора Лужницького” підготував до друку в “Записках ...” (розділ “Матеріали”) і також супроводив передмовою Олександр Лужницький. Зі вступним словом (Тамара Дубовик) подаються матеріали “Недруковане дослідження українського театрознавця Петра Перепелиці під назвою “Напередодні” та (Богдан Козак) “До білих плям” з історії українського театру під час Другої світової війни”.

Світлана Максименко у “Критиці і бібліографії” виступає з рецензією на книгу Л. Брюховецької “Перерваний політ. Українське кіно часів ВУФКУ: спроба реконструкції”.

Розмаїття наукових зацікавлень, модерні підходи до розгляду окреслених нових проблем, привабливість нових імен серед авторів публікацій. (Оглядач не хоче шукати похибок, та не мали б гріха члени редколегії, якби порушили традицію й подали у “Збірнику...” бо-дай короткі інформації про авторів) – усе це засвідчує про тяглість і тривкість роботи над “Записками...”, що її здійснює Театрознавча комісія НТШ.

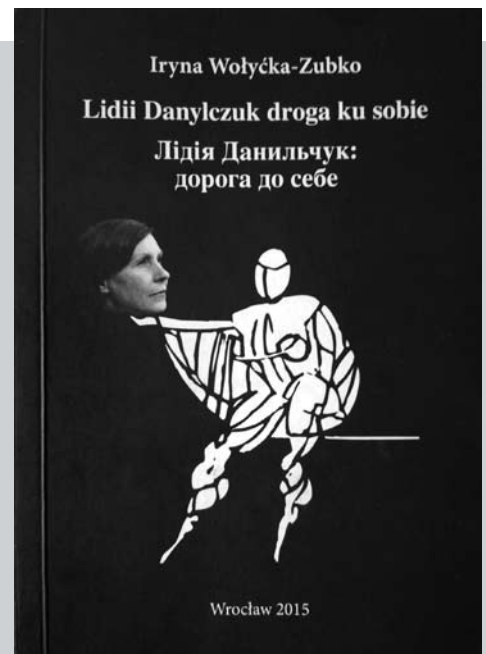
Ніна БІЧУЯ

ДОРОГИ ДО СЕБЕ аж ніяк не театрознавчі роздуми

[Ірина Волицька-Зубко. Лідія Данильчук: дорога до себе. – Вроцлав: Європейський центр одного актора, 2015]

Томик цей, у загадковій чорній обкладинці, з таким же загадковим Гамлетом на цій обкладинці раз по раз вже віддавна потрапляє мені на очі. То на полиці поміж книжок удома, то я його кладу до наплічника, ношу з собою, щоб зазирнути на якусь першу-ліпшу сторінку й вчитати якусь зовсім несподівану фразу. Могло бути таке: “... в наближенні до Шекспіра, зустрічі з яким прагнули чи не від самого початку нашої співпраці... У тому, що талант Лідії Данильчук закросений на шекспірівську висоту – я не сумнівалася ніколи...”. Могло бути й щось інше... Інша думка, але в подібній тональності.

Я мала намір написати щось про цю книжку і про учасників її створення. Проте, не писала. Здавалося – і це заважало дуже – я не скажу нічого більше, аніж говорить книжка сама. Я знаю обох учасниць дійства, тобто написання книги: авторку й героїню, я зустрічаюся з ними доволі часто, ми розмовляємо

про театр, мандрівки, редагування книг, про погоду. Про все на світі. Але я не пишу про цю книжку. Хіба що в тому, а чи в іншому записникові, на якомусь папері чи на самій книжці фіксую якісь розрізнені думки. Зовсім розрізнені.

* * *

...Львів театральний неначе захлинався радістю: зі сцени до нього озивався Василь Стефаник, зовсім новий, інакший, ніж львів'яни знали його досі, знали й бачили; несподіваний і зовсім наче молодий, він завойовував Львів самісінького кінця ХХ століття. “Білі мотилі, плетені ланцюги” – так називалась вистава за Стефаниковими текстами. Тобто – моновистава, вистава одного актора – ні, однієї акторки (бо саме Акторки, запевняла, зрештою, Режисер). Лідія Данильчук – так звучить ім'я актриси. Режисер, вона ж і автор книги – Ірина Волицька, сценограф – Дарія Зав'ялова. Тоді, 1997 року, почалася історія “Театру в кошику”, історія, започаткована блискавично – і блискуче. Це не означає, що легко й просто. Ні, насправді це й тепер нелегко (або ж, точніше, зовсім нелегко) робити вистави й історію незвичного для Львова театру; вони були бездомні, без своєї домівки, тільки з кошиком, як і належалося споконвіку нормальному галицькому театрові, дарма що вже почала утверджуватися в о я (й до того ж незалежна) держава. Не пригадую, бачила я прем'єрний показ “Білих мотилів...”, а чи другу виставу чи й третю – правду мовлячи, не люблю прем'єр, відкриття виставок, презентацій книжок – одне слово, нічого з елементом і присмаком показухи й реклами. Достеменно зате пам'ятаю, що відбувалось це в приміщенні театру “Воскресіння”, й було дуже людно і дуже радісно.

* * *

Коли вони познайомились, Авторка майбутньої книги була щойно студенткою театрознавчого факультету Ленінградського інституту театру, музики і кінематографії (тепер – Петербурзька академія театрального мистецтва), а майбутня героїня цієї книги – акторкою Одеського українського музично-драматичного театру ім. Жовтневої революції (тепер – ім. В. Василька). Знайомство відбулося 1979 року в Одесі, куди майбутня театрознавиця історик (історикиня?), а також Авторка майбутньої книги прибула на практику на телестудії й замешкала в гуртожитку, в одній кімнаті з Акторкою, майбутньою героїнею книги. Здається, вони тоді не надто сподобалися одна одній, ба навіть поняття не мали, як далі розгортатимуться події, чим обернеться їхнє знайомство; вони не здогадувалися, що доля, мабуть, зовсім не випадково звела їх разом задля спільного пошуку “дороги до себе”, задля того, щоб чини-

ли спільну, таку небуденну й таку потрібну роботу. Тодішня студентка – це Ірина Волицька-Зубко, Акторка – Лідія Данильчук.

* * *

Від перших рядків до останніх книга сповнена теплого гумору, сповнена втіхи від того, що досить швидко між ними обома, ровесницями, закоханими в театр, мистецтво й літературу, виникло порозуміння й бажання ділитися навзаєм своїми думками, спостереженнями, знаннями. Навіть переповідати історію власного життя... За якийсь час їх уже посправжньому й на роки звів до купи Львів, а ще, як на мене, неначе завжди реально присутній Лесь Курбас. Чому так кажу? Бо педагогом, духовною наставницею Ірини Волицької була Наталя Кузякіна, знана, талановита дослідниця життя й творчости Леся Курбаса. Акторка Одеського театру працювала поряд з Наталею Ващенко, ученицею Леся Курбаса (саме їй, Лідії Данильчук, старша колега залишила свій приватний щоденник, свої спогади про український театр тридцятих років).

* * *

Записуючи історію “Театру в кошику”, історію спільної з Лідією Данильчук творчої співпраці, Ірина Волицька не вдалася ані до самопохвальби, ані самоствердження. Розповідь вибудувавши чітко й без зайвого патосу, вона справді творить виразний образ і самої акторки, й їхнього театру. Не скаржиться на труднощі; фіксуючи події, впроваджує читача у простір своєї історії, наче на театральну сцену, де кожен може побачити і результат роботи, і мотивацію її, і процес роботи: труднощі, дискусії, спільний задум, репетиції. А образи? Може, гнів? Гніву не було? Не так часто буває, що режисер з цілковитою довірою, визнанням і вдячністю говорить про актора. “Кошик” не був задуманий театром одного актора, у багатьох виставах беруть участь актори-чоловіки, а тому це радше Театр Однієї Актриси. Режисер вірить Актрисі як істинному професіоналові, знає спосіб її мислення, бачить роботу над створенням сценічних образів; хоча водночас не все так однозначно, Актриса - людина зі специфічним, непростим, не дуже легким характером, хоча відкрита до співпраці, надійного товаришування й готова навіть поступитись у чомусь... Хоча, звичайно, не завше... Таки не завше... Помітно й інше: говорячи про Лідію Данильчук, Авторка встигає і збоку і зблизька приглянутись до себе самої.

Вона ж має чималий попередній досвід як автор наукових досліджень та монографій, і хоч не творила раніше вербальних портретів, поєднує – як би то сказати... – стиль науковця – дослідника з м'якшим стилем літератора: ніщо не заважає при читанні

сприймати написане. Від самого початку заявлений гумор, іронія й самоіронія без самозалюбленості, точність вислову, прихвильність професійної лексики, термінології – без надмірності – й несподівана поява суто літературного образу, порівняння, метафора – творять гарний, прозорий стиль. Читач сприймає міркування критиків і глядачів; допомагають ненав’язливо запропоновані цитати з відповідних публікацій, оповіді про зустрічі з театрознавцями, з критиками, акторами вдома й поза межами України. “Театр у кошику” “мандрує світами”: гастролі, участь у фестивалях, несподівані запрошення – визнання й нагороди.

Безліч нагород, окрім, правда, постійного, власного приміщення у Львові... І ось є ще ця книжка. Їхня книжка, Режисерки й Акторки, – одна із безлічі в започаткованій у Вроцлаві (Польща) серії “Чорна книжечка з Гамлетом”; видавець серії – Вроцлавське товариство друзів театру та Осередок культури й мистецтва у Вроцлаві. Серед інших саме ця вирізняється тим, що – двомовна. Український текст Ірини Волицької тлумачила польською Юлія Роговська-Регулінська.

* * *

Щойно повернулася додому після вистави. У Театрі ляльок – така величезна зала. Вона здається незатишною зовсім, як діти можуть там висидіти бодай п’ятнадцять хвилин – дивилась “Украдене щастя”. “Кошиківці” примостились в “ляльковій” хаті. Вистава була класна. Старші на двадцять років актори оповідали трагічну історію про украдене життя. Ліда і всі грали так, наче це був спогад про своє власне. Вистава – спогад.

Відповіді Лідії Данильчук на анкету WROSTIA (скорочено)

Чим є для Вас Театр Одного Актора?

Можливістю самопізнання..

[Так, звичайно, – думаю я. – Пізнавати самого себе, але навіщо? Хіба ж не для того, щоб оповісти себе Іншому?]

Що, на Вашу думку, найхарактерніше для цього виду мистецтва?

Це сповідальність, яка не терпить фальшу. Цей вид мистецтва підвладний Акторові – Особистості, Актору-Майстру.

[Отже, сповідальність? Сходинки: пізнати себе, сповідатись – кому?]

Чому Ви займаєтесь цим видом театру?

Тому що у цьому театрі усе залежить тільки від тебе. Ти з себе самого твориш форму і сам наповнюєш її сенсом... Коли виходиш сам на сам з глядачем, ти маєш мати на це право.

[Це правильна відповідь? Куди зник Режисер? Тобто, Інший? Хіба не він/вона дають тобі право?].

Польські рецензенти називають театр Лідії Данильчук “театром магії”. Так, її гра заворює, примушує забути про те, що поруч хтось є, що довкола хтось є, що існує світ якийсь інший поза цим текстом, поза мовою тіла Актриса, її долонь, де записана її доля: хочеться роздивитись долоні, відчитати порухи кисті; у Стефаникових “Білих мотилях...” вона – вселюдське дитя і матір вселюдська. Кошик служить людині в різних ситуаціях. В кошику можуть лежати писанки, хліб, дитина, пляшка вина, але також і змія, і ніж, і старе шмаття. Й надкушене яблуко. Треба уважно приглядатись

“Авторка – академічний дослідник театру і водночас режисер-практик, попри те приятелька Лідії Данильчук, в суттєво поглибленому й теплому есеї наближає до читача особу й історію театральної кар’єри цієї непересічної акторки. Її текст не тільки не відхиляє окремих оповідок, але також і завваг, що вдало пояснюють заплутані складні позатеатральні контексти мистецького шляху героїні. Крім того, він [текст] слугує джерелом знань на тему змін [про зміни] в українському театрі, і втаємничує в інтимності змагань з матерією театру на рівні філософії, аксіології і технологій, що стали долею творчих і рішучих товаришок (Волицької Зубко й Данильчук), закоханих в сцену. В сцену, де помічають своєрідний інструментарій, за допомогою якого...”

Це мій незугарний переклад з польської, не поправлений, без “саморедагування”. Як і діалог Лідії з інтерв’юером.

Здається, книжка має не зовсім точну назву. Все-таки обидві вони, й Режисер, й Акторка, шукають і знаходять шлях до себе. Обидві приходять до якоїсь мети. Кожна до своєї. І до спільної. Банально – але так є – паралельні лінії перетинаються десь там.

Цій книжці властиве щось таке, чого не бачила я в жодній іншій. Вона не має завершення. І не може мати. Тобто, з законами літературного писання – все гаразд. Але тим не менше вона не має кінця. Кожна нова вистава, що її здійснюють Акторка і Режисер, є продовженням усього попереднього. Не знаю, чи мене розуміють.

Я усвідомлюю необхідність структуризації. Структурованості. Але я навіть слова цього не люблю. Скрипить, як кістка на здорових зубах. Я сприймаю непричесане, розтріпане, розхристане. Книжки в моїй книгозбірні на полицях неструктуровано розкидані – не покладені, не поставлені. Розсипані.

Якби спробувати те, що я постягала, зібрати до купи, розташувати якось ліпше. То... Ні, нехай собі. Так нехай і зостається. Правда, треба “сохранити” цей віртуальний рукопис. Зараз упіймаю курсор.